VILIJA RAGAIŠIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: akcentologija, dialektologija,
etnolingvistika, leksikografija.

DOI: <https://doi.org/10.35321/all81-13>

Laima Kalėdienė (sudarytoja)
VALERIJUS ČEKMONAS:
KALBŲ KONTAKTAI IR
SOCIOLINGVISTIKA

Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2017, 1100 p.

ISBN 978-609-411-201-0

2017 m. Lietuvių kalbos institutas išleido patyrusios sociolingvistės Laimos Kalėdienės sudarytą knygą *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Leidinyje skelbiami reikšmingiausi lingvistikos erudito profesoriaus Valerijaus Čekmono (1937–2004) darbai apie baltų ir slavų kalbų sąveiką bei sociolingvistinę situaciją daugiakalbiuose Lietuvos arealuose.

Knygos rengimą ir leidybą rėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija iš Lietuvių bendrinės kalbos, tarmių ir kitų kalbos atmainų funkcionavimo ir kaitos tyrimų programos lėšų. Rengiant straipsnių rinkinį daug darbo įdėjo ne tik projekto vadovė (knygos sudarytoja ir atsakingoji redaktorė) prof. dr. Laima Kalėdienė, bet ir jos vadovaujama redakcinė kolegija – doc. dr. Irena Adomavičiūtė–Čekmonienė, dr. Nijolė Tuomienė ir Rita Urnėžiūtė. Leidinį recenzavo kompetentingi tarmių ir kalbų kontaktų tyrėjai prof. habil. dr. Bonifacas Stundžia bei doc. dr. Edmundas Trumpa.

Šia recenzija siekiama atkreipti lingvistų bendruomenės dėmesį į solidžią V. Čekmono darbų rinktinę, aptarti, autorės nuomone, aktualiausius straipsnius ir leidinio struktūrą, padiskutuoti dėl jo sudarymo principų.

Knygą sudaro pratarinė (p. 13–20), įžanga (p. 21–58) ir dvi didelės dalys – Valerijaus Čekmono (nemaža dalis su bendraautoriais) moksliniai straipsniai apie lietuvių, baltarusių ir lenkų kalbų kontaktus (p. 59–584) ir jo mokinių, bendraminčių bei bendražygių šios tyrimų srities darbai (p. 585–788).

Leidinyje paskelbta kalbų kontaktų tyrėjams aktuali Nadieždos Morozovos sudaryta (I. Adomavičiūtės–Čekmonienės papildyta) Valerijaus Čekmono bibliografija (p. 826–845). Knygos pabaigoje pateiktos straipsnių santraukos lietuvių ir anglų kalbomis (p. 847–1056) ir trys teminės – terminų, tirtų vietovių ir autorių – rodyklės (p. 1057–1110).

Lietuvių ir anglų kalbomis publikuotoje knygos pratarmėje trumpai aptariamas rinkinio pobūdis ir pristatomas jo sudarymo tikslas – atskleisti V. Čekmono sukurtą savitą baltų ir slavų kalbų sąveikos tyrimo metodologiją. Pratarmėje ne tik pristatyta metodologija, bet ir atkreiptas dėmesys į išskirtinius mokslininko darbo bruožus. Rinkinio sudarytoja unikalio ir šiandien laiko tyrėjo nuostatą, kad tikrąją padėtį galima išsiaiškinti tik su pateikėju bendraujant visomis kalbomis, kuriomis jis šneka, nė vienai iš jų nerodant didesnio palankumo (p. 15). Pagal šią metodiką surinkta tiriamoji medžiaga būtų sudariusi V. Čekmono norėtos parengti daugiamatės enciklopedijos pagrindą. Joje būtų teikiami ne tik autentiški garso įrašai, bet ir įvairaus pobūdžio faktai apie lietuvių, baltarusių ir lenkų kalbų paplitimą, vartojimą, istoriją, nuostatas bei kultūrą.

L. Kalėdienės parengtoje knygos įžangoje, taip pat publikuotoje lietuvių ir anglų kalbomis, aptariami du tokio pobūdžio leidiniui svarbūs dalykai – knygos kontekstas ir turinys. Čia paaiškinami straipsniuose vartojami terminai, apibūdinami tirti gyvosios kalbos garso įrašai (baltarusiški, lietuviški, lenkiški ir rusiški) ir jų pateikėjai, aprašoma gana sudėtinga XX a. istorinė ir sociolingvistinė situacija. Labai konspektyviai pristatomi knygoje publikuoti straipsniai, aptartomos juose keliamos hipotezės ir aktualūs metodologijos dalykai.

Neabejotinai įdomiausia yra sudarytojos skiriama pirmoji knygos dalis, neturinti atskiro pavadinimo. Ją sudaro keturi skyriai: I – *Sociolingvistika: metodologija*, II – *Arelai*, III – *Gramatika ir fonologija*, IV – *Sentikiai*. Šioje dalyje publikuojami dvidešimt penki V. Čekmono straipsniai, kurių, kaip minėta, nemažai parengta su bendraautorais. Straipsnių problematika gana plati – lietuvių, baltarusių ir lenkų kalbų sąveika, šių kalbų paplitimas Lietuvoje, sociolingvistinė situacija daugiakalbiuose Lietuvos ir Baltarusijos paribio arealuose, buvusiose ar dar esamose lietuviškose salose Baltarusijoje, gyventojų, vartojančių lietuvių ir slavų kalbas, jų atmainas, tautinės savimonės bei etninės kilmės aptarimas ir kt. (žr. Nijolė Tuomienė. *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*, sud. Laima Kalėdienė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2017, 1110 p.; *Gimtoji kalba* 9, 2019, 24–25).

Pirmąjį skyrių sudaro dvylika ir šiandien aktualių straipsnių, iš kurių išskirtini ir plačiau aptartini trys. Pirmiausia atkreiptinas dėmesys į L. Kalėdienės programiniu siūlomą laikyti V. Čekmono straipsnį „Dar sykių apie rankraščių likimą, arba įvedamojo straipsnio pratarmė“ (knygos turinio apžvalgoje nurodytas kitas pavadinimas – „Apie lenkakalbių arealų Vilniaus krašte kilmę“, p. 25).

Jame išdėstytos svarbiausios mintys apie lenkų kalbos paplitimą Lietuvoje. Tai V. Čekmono parašytas įvadas 1939 m. dingusiai Halinos Turskos knygai perleiddžiant ją Vilniuje 1995 m. V. Čekmonas, vertinęs H. Turskos darbus dabartinių tyrimų fone, jos nuopelnus laiko nenuginčijamais. Moksliniu požiūriu ypač vertingomis laikomos ir plačiai komentuojamos trys mokslininkės įrodytos (jau prieš ją kitų tyrėjų išsakytos) idėjos: 1) Vilniaus tarmės pamatas yra lenkų bendrinės kalbos variantas, susiformavęs Vilniuje XVIII–XIX a.; 2) teritorinės Vilniaus tarmės atšakos yra kilusios iš lenkų bendrinės kalbos Vilniaus varianto; 3) tiek lenkų bendrinės kalbos Vilniaus varianto, tiek Vilniaus lenkų tarmės ypatybės radosi dėl gudų ir lietuvių tarmių įtakos (p. 93).

Visa V. Čekmono teorijos apie baltų ir slavų kalbų sąveiką esmė yra išdėstyta straipsnyje „Sociolingvistinė lenkų tarmių, funkcionuojančių baltarusių ir lietuvių kalbų paribyje, charakteristika“ (*К социолингвистической характеристике польских говоров белорусско-литовского пограничья*). V. Čekmonas pripažino, kad kalbotyroje įprasta konstatuoti kalbų kontaktų rezultatus – skolinius, bet teigė, kad tik sociolingvistinis kalbų interferencijos traktavimas paaiškina skolinimosi mechanizmą, o šio proceso ypatumai priklauso nuo kontaktuojančių kalbų panašumo ir jų socialinio prestižo.

Paskutinė šiame skyriuje pateikiama labai svarbi V. Čekmono su L. Grumadiene parengta dviejų dalių *Lietuvių kalbos tarmių ir jų sąveikos tyrimo programa. Sociolingvistika*. Pirmoji programos dalis yra sociolingvistikos klausimynas, kurį sudaro penkios anketos – *Sociolingvistinė pateikėjo charakteristika*, *Sociolingvistinė situacijos charakteristika*, *Sociolingvistinė vietovės charakteristika*, *Gyvosios kalbos vardynas*, *Išrašai iš dokumentų ir paminklų* (iš viso 107 klausimai). Ypač svarbia yra laikoma antroji programos dalis – *Sociolingvistinė tarmių ir kalbų sąveikos schema*, sudaryta iš *Sinchroninės sociolingvistinės gyvenvietės charakteristikos*, *Diachroninės sociolingvistinės gyvenvietės charakteristikos* ir *Sociolingvistinės situacijos raidos* (iš viso 41 klausimas). Pastaroji dalis, kaip nurodo knygos sudarytoja, yra V. Čekmono koncepcijos apie sociolingvistinį tyrimą kvintesenција, kuria dar per mažai pasinaudota (p. 29). Ko gero, nuosekliausiai V. Čekmono koncepciją iki šiol yra įgyvendinusi N. Tuomienė, tirianti Ramaškonių kaimo, esančio Baltarusijoje, sociolingvistinę situaciją (žr. Nijolė Tuomienė. *Ramaškonių šnektos daiktavardis: sociolingvistinis tyrimas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2010, 232 p.; dar plg. recenzuojamoje knygoje Nijolės Tuomienės paskelbtą straipsnį „Ramaškonių lietuvių sala Baltarusijoje – pereinamoji kalbų zona“, p. 788–825). Programoje įtvirtintos svarbiausios mokslininko nuostatos – kaupti ne izoliuotus vienos kurios nors vietinių gyventojų mokamos kalbos faktus, o dokumentuotą duomenų visumą, išsiaiškinti aplinkos kalbinę situaciją, surinkti duomenis apie gimtąją pateikėjo ir jo tėvų, šeimos, kaimo kalbas, taip pat bendravimo su svetimaisiais kalbą. Iš tikrųjų mokslininkų

sudaryta sociolingvistinė programa yra aktuali ir šiandien. 2014 m. Lietuvių kalbos instituto išleistoje kolektyvinėje monografijoje *XXI a. pradžios lietuvių tarmės: geolingvistinis ir sociolingvistinis tyrimas (žemėlapiai ir jų komentarai)* publikuoti Daivos Aliūkaitės ir L. Kalėdienės sociolingvistiniai LKA punkto ir pateikėjo klausimynai (žr. p. 378–384) rodo tyrimo metodikų sąsają ir atskleidžia sociolingvistines lietuvių tarmėtyros perspektyvas.

Antrąjį skyrių *Arealai* sudaro 9 straipsniai, kuriuose nagrinėjamos sociolingvистinės situacijos atskirose vietovėse Baltarusijoje (Vydžiuose, Azierkuose, Pelesoje, Ramaškonyse) ir Lietuvoje (Kalesninkuose, Šalčininkų r., Molėtų ir Nemenčinės apylinkėse, Anykščių ir Jonavos rajonuose). Iš šiame skyriuje publikuojamų darbų išskirtini du straipsniai, pagrįsti itin detalio ir gausia duomenų analize. Straipsnyje „Dėl lietuvių–baltarusių fonetinės interferencijos Pelesoje“ (*К проблеме литовско-белорусской фонетической интерференции в Пелясе*) teigiama, kad Peleos–Rodūnės–Nočios regione yra atspindėtos visos galimos lietuvių kalbos perėjimo į baltarusių kalbą pakopos. Straipsnyje „Kalbų funkcionavimas ir dvikalbystė (Ramaškonų šnektų pagrindu)“ (*Функционирование языков и билингвизм (На материале рамашканских говоров)*) remiantis daugeliu metų kauptais duomenimis atskleidžiamas kalbų kitimo mechanizmas. Kruopšti gausybės pokalbių su vietiniais gyventojais analizė leido mokslininkui sukonstruoti lietuvių kalbos funkcinio krūvio nykimo, baltarusių kalbos įsigalėjimo ir lenkų kalbos vartojimo tam tikrose situacijose modelį. Šį straipsnį rinkinio sudarytoja L. Kalėdienė pagrįstai vadina kertiniu (p. 31).

Trečiasis knygos pirmosios dalies skyrius *Gramatika ir fonologija* sudarytas iš keturių straipsnių, V. Čekmono parengtų su bendraautorėmis. Pirmieji trys (drauge su I. Adomavičiūte) straipsniai („Gramatiniai lituanizmai periferinėse lenkų tarmėse“ (*Грамматические литуанизмы в польских периферийных говорах белорусско-литовского пограничья*), „Formų su *-(f)šy* kilmė ir morfologinis statusas Vilniaus krašto lenkų kalboje“ (*Образование и морфологический статус форм на -(f)шy в «польщизне виленской»*) ir „Formų su *-(f)šy* paradigma Vilniaus krašto lenkų kalboje“ (*Парадигма квазиперфектных форм на -(f)шy в польщизне виленской*) skirti lenkų tarmių gramatinių formų vartosenos analizei. Ketvirtasis straipsnis „Ramaškonų fonologija. 1984“, parengtas su L. Grumadiene-Kalėdiene, yra fonologinis. Jame aptartos pagrindinių priegaidžių charakteristikų – tono, intensyvumo ir trukmės – kitimo priežastys.

Ketvirtajame skyriuje *Sentikiai* publikuojami du apžvalginio pobūdžio straipsniai, skirti sentikių Lietuvoje kontekstui pristatyti, – „Sociolingvistinė sentikių tarmių Lietuvoje charakteristika“ (*К социолингвистической характеристике старообрядческих говоров Литвы*) ir „Dėl sociolingvistinio arealo sampratos“ (*О понятии социолингвистического ареала*). Šių straipsnių publikavimas rinkinyje neturėtų kelti abejonių. Laikantis V. Čekmono nuostatos tirti

konkrečioje vietovėje vartojamų kalbų visumą, ieškoti jų sąveikos apraiškų, buvo būtina įtraukti ir darbų apie rusų kalbą bei ją kalbančius sentikius (juolab kad V. Čekmonas Lietuvos sentikių tyrimams yra skyręs labai daug dėmesio). Neaišku tik viena, kodėl jie teikiami atskirame knygos skyriuje. Abiejuose darbuose daugiausia kalbama apie sentikių bendruomenių gyvenamąsias zonas ir sociolingvistinę situaciją. Jei knygoje nuosekliai būtų laikytasi arealinio medžiagos išdėstymo principo (kaip kad buvo sumanyta teikiant leidybos paraišką Valstybinei lietuvių kalbos komisijai), šie darbai papildytų skyrių *Arealai* ir dar geriau atskleistų sociolingvistinę situaciją tam tikrose Lietuvos vietovėse.

Antroji knygos dalis sudaryta iš V. Čekmono kolegų ir mokinių straipsnių, kurie pateikti dvejuose skyriuose – *Valerijaus Čekmono mokykla* ir *Valerijaus Čekmono mokinių ir bendražygių straipsniai*. Skyrių *Valerijaus Čekmono mokykla* sudaro trys straipsniai, kuriais siekiama pristatyti V. Čekmoną kaip mokslininką. I. Adomavičiūtės-Čekmonienės publikacijoje „Kalbų kontaktų tyrimų istorija“ išsamiai aptarta V. Čekmono mokslinė biografija ir jo sukurta baltų ir slavų kalbų kontaktų tyrimo metodologija, išskirti ir aprašyti svarbiausi tyrėjo mokyklos bruožai, pateikta duomenų apie sukaupą tiriamąją medžiagą (garso įrašus, apklaustus respondentus ir kt.). Straipsnyje pabrėžiamas V. Čekmono tyrimų specifiškumas, nulemtas jo atėjimo į kalbų kontaktų tyrimų sritį ne tik kaip dialektologo, bet ir kaip profesionalaus fonetiko.

Plačiau aptartinas L. Kalėdienės ir N. Tuomienės straipsnis „Valerijaus Čekmono mokykla“, kuriame plačiai aprašomas V. Čekmono mokyklos formavimosi ir jos gyvavimo kontekstas. Straipsnio autorės profesoriaus mokslinius darbus laiko išskirtiniais, o daugumą jo teiginių, paremtų gausia tiriamąja medžiaga, – nenuginčijamais. Tyrėjo įnašas į baltistiką, ypač lituanistiką, apibūdinamas trejopai: sukurta koncepcija, parengta metodika, surinkta daug duomenų (p. 616–617). Svarbiausiu mokslininko darbu laikomas koncepcijos apie baltų ir slavų, ypač jų kalbų, santykius išgryninimas, pagrindimas ir suaktualinimas. Didžiausiu V. Čekmono nuopelnu mokslo bare pripažįstamas baltų ir slavų kalbų santykių tyrimo bei interpretavimo metodikos sukūrimas. Kaip ne mažiau svarbus įnašo aspektas nurodomas V. Čekmono, jo kolegų ir mokinių atliktas didžiulis tiriamasis mokslo darbas kelis dešimtmečius tiriant baltų ir slavų santykius, renkant, kaupiant ir apdorojant kalbos bei istorijos duomenis. Straipsnyje aptariamas V. Čekmono gebėjimas taikyti pačius naujausius tyrimo metodus ir jais pagrįsti fenomenalius mokslinius atradimus (pavyzdžiui, lietuviškos fonologinės sistemos vartimą gudiška tų pačių kaimų vietiniams gyventojams perėjus nuo vienos kalbos prie kitos). Gana išsamiai pristatomi V. Čekmono darbo principai ekspedicijose, aiškinamasi, kodėl ir kaip jam pavykdavo sužinoti tiek daug faktų apie vietinius kaimo gyventojus. Straipsnio autorės pabrėžia ypatingą tyrėjo sąžiningumą – nedaryti išvadų vienąkart išgirdus informanto

interpretaciją, iškeltas hipotezes tikrinti keletą kartų, apklausti visus įmanomus informantus net tada, kai tiriamosios medžiagos turima pakankamai. V. Čekmonas laikėsi principo, kad nėra jokių mokslo autoritetų, kurių teorijas ar hipotezes reikėtų priimti be išlygų.

Aptartąjį L. Kalėdienės ir N. Tuomienės straipsnį galima laikyti darbu, apibendrinančiu V. Čekmono mokslinius lietuvių ir slavų kalbų sąveikos tyrimus, pristatančiu jo sukurtą kalbų kontaktų tyrimų mokyklą ir darbo specifiką. Tai gi šis straipsnis, kaip ir kiti du skyriuje *Valerijaus Čekmono mokykla* publikuoti darbai (minėta I. Adomavičiūtės-Čekmonienės publikacija „Kalbų kontaktų tyrimų istorija“ ir pokalbio forma parengtas Marijos Krupoves straipsnis „Kaip lenkams Lietuvoje išsaugoti lenkiškumą“), galėjo tapti straipsnių rinkinio įvadu. Tiesą sakant, rinkinio pradžioje publikuotos pratarmės, nors ir išsamios, nepakanka V. Čekmono mokslinei veiklai įvertinti ir asmenybei pristatyti. Pagrindinius akcentus skaitytojas turėtų rasti pirmuosiuose knygos puslapiuose.

Abejonių kelia atskiro antrojo skyriaus *Valerijaus Čekmono mokinių ir bendražygių straipsniai*, kuriame abėcėlės tvarka pagal autorių pateikti devyni darbai, sudarymas. Iš tikrųjų šiuos straipsnius buvo galima publikuoti ir skyriuje *Valerijaus Čekmono mokykla* (juolab kad jų autoriai vienaip ar kitaip yra susiję su V. Čekmono mokykla). Kita vertus, mokslininko bendraminčių straipsniai, laikantis darbų pateikimo pagal tyrimo arealus principo, galėtų papildyti ir pirmosios rinkinio dalies skyrius (juose, kaip ne kartą minėta, yra nemažai V. Čekmono darbų su kolegomis). Pavyzdžiui, skyriuje *Sociolingvistika: metodologija* gali būti teikiamas Nikolajaus Savičiaus straipsnis „Dėl vienos pietrytinės Vilniaus rajono dalies arealo kalbinės situacijos“ (*О языковой ситуации в одном из ареалов юго-восточной части Вильнюсского района*), kuriame remiantis V. Čekmono sociolingvistine programa išsamiai aprašytas Kalvelių areale 1988 m. vyravusios baltarusių kalbos santykis su lenkų ir lietuvių kalbomis. Į minėtą skyrių, ko gero, perkeltinas ir M. Krupoves straipsnis „Lenkiškai kalbančių Lietuvos gyventojų vokalinis repertuaras ir etninė bei kultūrinė jų identifikacija“ (*Repertuar wokalny a identyfikacja etniczna i kulturowa ludności polskojęzycznych terenów Litwy*).

Antrajame pirmos dalies skyriuje *Arealai* galėtų būti publikuojami vidurio Lietuvos dvikalbio arealo tyrimus pristatantys I. Adomavičiūtės-Čekmonienės straipsniai: „Jonavos rajone gyvenantys lenkai: jų lenkų-lietuvių dvikalbystės apibūdinimas“ (*К характеристике польско-литовского билингвизма поляков Йонавского района Литвы*) ir „Kaip jautį mokė būti miškininku (lenkiškas ir lietuviškas tekstas su komentarais iš Jonavos rajono Lietuvoje)“ (*Как вола учили налесника (польский и литовский текст из Йонавского района Литвы скомментариями)*). Prie paskutinį V. Čekmono mokslinio kelio etapą – sentikių tyrimus – pristatančių darbų dera ir N. Morozovos straipsnis „Kompaktiškos

Lietuvos sentikių gyvenvietės praeityje ir dabar“ (*Староверы Литвы: места компактного проживания в прошлом и настоящем*). Remiantis gausia istorine, demografinė ir kalbine medžiaga aptariamos sentikių gyvenamosios zonos Lietuvoje, vietomis nusitęsiančios į Baltarusiją ir Latviją.

Atskirai aptartinas pirmą kartą recenzuojamame rinkinyje publikuojamas N. Tuomienės straipsnis „Ramaškonių lietuvių sala Baltarusijoje – pereinamoji kalbų zona“, kuris sudarytojos leidybai teiktame projekte buvo priskirtas skyriui *Arealai*. Straipsnyje dabartinė sociolingvistinė ir etnolingvistinė Ramaškonių situacija gretinama su V. Čekmono 1988 m. paskelbtais šio mikroarealo tyrimų rezultatais. Daug dėmesio skirta kodų kaitai, kuri tiriamojoje šnektose yra gana sudėtinga: neretai net ir viename sakinyje pavartojami trijų ar keturių (lietuvių, baltarusių, rusų, lenkų) kalbų elementai. Straipsnyje remiantis pakankamu kiekiu pavyzdžių atskleisti svarbiausi lietuvių šnektos kaitos per pastaruosius tris dešimtmečius aspektai, nurodyti ryškesni fonetikos ir kirčiavimo pokyčiai. Moksliniu požiūriu vertingas poliftongų *ie*, *uo* vienbalsėjimo, kaip reiškinių, priežasčių aiškinimas. Gretinamoji analizė fiksuoja, ko gero, svarbiausiu laikytiną šnektos kirčiavimo sistemos pokytį – vardažodžių dviejų akcentinių paradigmų modelio įsitvirtinimą. Iš straipsnyje pateiktų duomenų ne visada aišku, ar susidariusi visa konkrečių žodžių antrinė akcentinė paradigma, ar įvairuoja tik tam tikrų formų kirčiavimas. Formų *grūdūs*, *langūs*, *šiaudūs*, *tėvūs* galūninio kirčio nereikėtų sieti vien tik su morfologiniu paradigmos išlyginimu. Kai kurios jų gali būti paveldėtos iš seno, t. y. kilusios iš oksitoninės paradigmos. Pastebėtina, kad daiktavardžių pastovaus ar galūninio kirčiavimo paradigmos apibendrinimas, ko gero, nulemtas ne vienos kurios nors priežasties, o viso jų komplekso – dviejų daugiskaitų – paprastosios ir kuopinės – akcentinio ir semantinio modelio, morfo(no)loginio paradigmos išlyginimo, sistemos atitikties, kirčiavimo analogijos, minkštojo kamiengalio, slavų kalbų ir kt. veiksnių.

Kaip minėta, knygos pabaigoje publikuojamos išsamios, specialiai šiai rinkitinei L. Kalėdienės parengtos, visų straipsnių santraukos (išskyrus N. Tuomienės ir N. Morozovos savo straipsniams parašytas santraukas) lietuvių ir anglų kalbomis. Pasirinktas straipsnių turinio pateikimas šiomis kalbomis sudaro galimybes su V. Čekmono ir jo kolegų darbais, knygoje publikuotais rusų, baltarusių, lenkų ir lietuvių kalbomis, susipažinti ir šių kalbų barjerą patiriantiems skaitytojams. Neabejotina, kad profesionaliai parengtos santraukos lietuvių ir anglų kalbomis prisidės prie V. Čekmono idėjų sklaidos bei jo mokyklos žinomumo.

Dar atkreiptinas dėmesys į knygos pabaigoje pateiktas terminų, tirtų vietovių ir autorių rodykles. Jos tikrai turėtų palengvinti darbą skaitytojui, besidominčiam konkretaus arealo kalbų kontaktų tyrimais ar kurio nors mokslininko darbais.

Baigdama šią recenziją noriu pasidžiaugti atliktu dideliu darbu – profesionaliai parengtu ir gražiai apipavidalintu straipsnių rinkiniu *Valerijus Čekmonas: kalbų kontaktai ir sociolingvistika*. Knygos sudarytoja L. Kalėdienė neabejotinai pasiekė užsibrėžtą tikslą – straipsnių rinkiniu tinkamai pristatė V. Čekmono sukurto dvejopą – tipologinės rekonstrukcijos ir sociolingvistinę – baltų ir slavų kalbų sąveikos tyrimo metodologiją.

Įteikta 2020 m. sausio 14 d.

VILIJA RAGAIŠIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

vilija.ragaisiene@gmail.com